

اثر آزادسازی تجاری بر سرمایه‌گذاری در صنعت شیلات جنوب

چکیده

یکی از مهم‌ترین اهداف اقتصادی کشورها، ایجاد شرایط لازم جهت افزایش رشد اقتصادی و سرمایه‌گذاری در زیرساخت‌های اقتصادی و رسیدن به رشد اقتصادی و توسعه پایدار است. با توجه به اهمیت شیلات و آبی‌پروری در چند سال اخیر و روند افزایشی تولید از آب‌های داخل، به‌منظور حفظ منابع و ارتقای صادرات، لازم است از سیاست‌گذاری‌های مناسب استفاده شود. سیاست‌های آزادسازی تجاری از سازوکار اصلی است که از طریق آن نیروهای بازار جهانی-رقابت، انتقال و ابداعات فناوری در کشورهای درحال توسعه، رشد اقتصادی ایجاد می‌کند. در این مطالعه اثر جهانی‌شدن اقتصاد بر سرمایه‌گذاری در صنعت شیلات جنوب با استفاده از الگو خود توضیح برداری (VAR) و اطلاعات آماری دوره ۹۸-۱۳۷۰ و بهره‌گیری از شاخص ادغام تجارت بین‌المللی (IIT)، به‌عنوان شاخص جهانی‌شدن مورد بررسی قرار گرفته است. نتایج نشان می‌دهد که وقفه‌های اول سرمایه‌گذاری، آزادسازی تجاری و ارزش افزوده به‌طور مستقیم و وقفه اول نرخ بهره به‌طور غیرمستقیم اثر معناداری بر سرمایه‌گذاری صنعت شیلات جنوب دارد. همچنین نتایج تابع واکنش آنی (IRF) بیانگر آن است که سرمایه‌گذاری شیلات در دوره‌های آتی بیشترین اثرگذاری را از ارزش افزوده می‌پذیرد، همچنین تکانه وارد بر آزادسازی تجاری در دوره‌های اولیه باعث افزایش خیلی جزئی سرمایه‌گذاری شده و این اثر به‌مرور در دوره‌های بعد تعدیل شده و نزدیک به صفر است. لذا آزادسازی تجاری به‌عنوان یک شاخص تحریک‌کننده تولید و تجارت محصولات شیلاتی می‌تواند سرمایه‌گذاری شیلات را افزایش دهد و با انجام سرمایه‌گذاری‌های لازم در بخش‌های تولیدی دارای مزیت نسبی و بخش‌های صادراتی که قدرت رقابت جهانی را دارند، اتکای کشور به خام‌فروشی و هدر دادن منابع را از بین برد.

کلید واژه: آزادسازی تجاری، سرمایه‌گذاری شیلات، الگوی خود توضیح برداری

مقدمه

یکی از اهداف برنامه‌های توسعه اقتصادی کشور، افزایش صادرات کالاهای غیرنفتی در کاهش وابستگی اقتصاد به درآمدهای ارزی حاصل از صدور نفت خام است. بخش کشاورزی افزون بر تأمین امنیت غذایی و ایجاد اشتغال، اثر قابل توجه‌ای در افزایش نرخ رشد اقتصادی داشته و می‌تواند نقش اثرگذاری در رشد تجارت ایفا کند (Central Bank of Iran, 2015). با در نظر گرفتن مزیت نسبی، سرمایه‌گذاری به‌عنوان یک منبع تأمین مالی می‌تواند باعث افزایش در تولید و صادرات محصولات کشاورزی شود (Aghanasiri, 2012)، و از آن‌جا که در مطالعات (Adikari, 2011). سرمایه‌گذاری رابطه مثبتی با تجارت دارد و نتایج بیانگر وجود رابطه مکملی بین آن دو است، لذا می‌توان گفت تجارت اثر مثبتی بر سرمایه‌گذاری دارد.

آزادسازی شامل مجموعه اقداماتی به‌منظور برداشتن کنترل‌های دولتی از بازارهای مالی، کالا، خدمات، کار و بخش خارجی و واگذاری آن به مکانیسم بازار است، این اقدامات عبارتند از: برداشتن کنترل از بازارهای مالی، رهاسازی قیمت‌های تحت

کنترل و واگذاری تعیین قیمت‌ها به نیرو بازار و استفاده از سرمایه‌گذاران و استقرار خارجی (Abrishami, and et al, 2006)

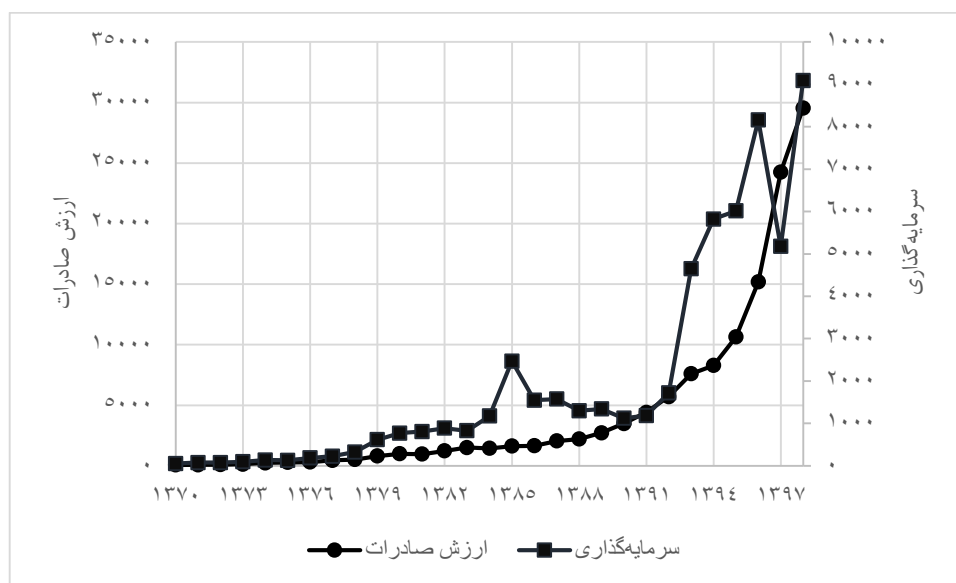
با توجه به اهمیت آزادسازی تجاری و ضرورت عضویت در WTO، ایران نیز در تاریخ ۱۹ ژوئیه ۱۹۹۶ درخواست خود را برای عضویت به این سازمان ارسال نمود و در سال ۲۰۰۵ به‌عنوان عضو ناظر پذیرفته شد. به‌نظر می‌رسد ایران به دلیل برخی موانع که شامل افزایش واردات، افزایش درآمدهای نفتی، بی‌توجهی به صادرات غیرنفتی است، هنوز به‌طور جدی مسئله عضویت خود را در برنامه تجارت بین‌المللی قرار نداده است (World Trade Organization, 2016). علاوه بر رفع موانع و مشکلات قانونی تجارت، یکی از مهم‌ترین گام‌هایی که برای الحاق ایران باید برداشته شود، سامان‌دهی تعرفه‌های تجاری کشور است. براساس گزارش WTO، حدود ۷۰ درصد خطوط تعرفه‌ای محصولات کشاورزی و بیش از ۶۰ درصد تعرفه محصولات صنعتی ایران، نرخ تعرفه بالایی دارند. تا وقتی که چنین ارقام بالایی برای خطوط تعرفه‌ای کشور وضع می‌شود، امکان الحاق ایران وجود نخواهد داشت. تحقق این امر مستلزم تغییر سیاست‌های تعرفه‌ای، فراهم ساختن زیرساخت‌های تجاری، صنعتی، فناوری و سرمایه‌گذاری لازم خواهد بود. علاوه بر این بهتر است بخش‌های آسیب‌پذیر اقتصادی که توان رقابت‌پذیری ندارند، شناسایی و مطابق قوانین سازمان مورد حمایت قرار گیرند (Ghasemian, 2015).

سرمایه در فرآیند توسعه اقتصادی از عوامل کلیدی به‌شمار می‌رود و به‌عنوان محدودترین عامل تولید در کشاورزی از اهمیت بالایی برخوردار است. سرمایه به لحاظ قابلیت تبدیل به دیگر عامل‌ها در فرآیند تولید، نقش بسیار مهمی در فعالیت‌های اقتصادی ایفا می‌کند. با به‌کارگیری صحیح سرمایه و ترکیب آن با دیگر عامل‌های تولید و استفاده بهینه از منابع محدود، می‌توان ظرفیت تولید را افزایش داد. به‌عبارت‌دیگر، توسعه فعالیت‌های اقتصادی بدون فراهم‌سازی شرایط افزایش تشکیل سرمایه در این فعالیت‌ها امکان‌پذیر نخواهد بود. شکی نیست که لازمه این امر، کارا عمل کردن بخش دولتی و مشارکت فعال بخش خصوصی در فرآیند سرمایه‌گذاری است (Hojati, 2001).

افزایش فعالیت‌ها و تولیدات در شیلات مستلزم ایجاد و گسترش سرمایه‌گذاری است و برای افزایش آن به مشوق‌هایی هم‌چون تأمین هزینه‌ها از طریق اعتبارات بانکی، پس‌انداز خصوصی و بودجه عمومی نیازمند است. از آن‌جا که سرمایه‌گذاری یک عامل تعیین‌کننده رشد و توسعه پایدار است، به فعالیت درآوردن امکانات بالقوه و افزایش ظرفیت‌های تولید مستلزم سرمایه‌گذاری در بخش مربوطه است. سرمایه‌گذاری در بخش شیلات نه‌تنها از دید افزایش سطح تولید داخلی و فراگیر شدن مصرف فرآورده‌های شیلاتی می‌تواند آینده روشنی را برای امنیت غذایی به دنبال داشته باشد، بلکه می‌تواند در افزایش سطح اشتغال از ناحیه صادرات فرآورده‌های شیلاتی نقش مؤثری داشته باشد (Esmailnia & Adeli, 2001).

آزادسازی تجاری و افزایش صادرات با ارزش‌افزوده، یک کاتالیزور خوب برای سرمایه‌گذاری داخلی است که موجب پیشرفت‌های فناوری می‌شود و می‌تواند به‌واسطه افزایش سرمایه انسانی و رقابت، با تحریک نوآوری به مسائل پایداری منجر شود و بدون شک تمایل شرکت‌ها و بنگاه‌ها را به سرمایه‌گذاری مجدد بیش‌تر تقویت می‌کند (Lavado and et al, 2018)، در رابطه با میزان ارتباط و اثرپذیری ارزش صادرات و سرمایه‌گذاری در صنعت جنوب براساس بررسی مشاهدات آماری، مطابق با نمودار (۱) می‌توان گفت که در سال‌های ۸۴-۱۳۷۰ میزان ارزش صادرات و سرمایه‌گذاری در جنوب از ثبات نسبی برخوردار

بوده و در فاصله ۹۸-۱۳۸۵، میزان سرمایه‌گذاری با تبعیت از صادرات، افزایش یافته که می‌تواند گویای آن باشد که رابطه ارزش صادرات و میزان سرمایه‌گذاری مثبت بوده است.

نمودار ۱: سرمایه‌گذاری داخلی و ارزش صادرات در صنعت شیلات جنوب، میلیارد ریال (مرکز آمار ایران، ۱۳۹۸)

نظریه‌های رشد نئوکلاسیک و سایر نظریه‌های مدرن اغلب متکی بر توان‌افزایی مادی از طریق به‌کارگیری سرمایه در کالبد اقتصاد بودند. بدیهی است تأمین مالی تشکیل سرمایه از راه‌های مختلف از جمله استفاده از پس‌اندازهای داخلی، جذب سرمایه خارجی و... امکان‌پذیر است. براساس مطالعات پیشین، مهم‌ترین عامل اثرگذار بر سرمایه‌گذاری تأمین مالی آن است که به دو صورت داخلی و خارجی قابلیت طبقه‌بندی دارد. بازارهای مالی از یک‌سو با ارتقای تخصیص کارا تر منابع، ترغیب انباشت سریع‌تر سرمایه فیزیکی و انسانی و پیشرفت‌های فنی باعث افزایش رشد می‌شود. از سوی دیگر سیاست‌های آزادسازی تجاری از جمله سیاست‌هایی است که خود می‌تواند نقش قابل توجه‌ای بر توسعه مالی داشته باشد (Razmi, and et al, 2013).

به‌طور کلی ادبیات تجارت آزاد نشان می‌دهد که آزادسازی تجارت می‌تواند موجب افزایش سرمایه‌گذاری داخلی از طریق تشویق جهت رقابت در بازارهای داخلی و بین‌المللی و تولید با بازده بالاتر از طریق گسترش اقتصاد مقیاس در بنگاه‌های داخلی گردد (Young, 1991; Li, 1993; Eicher, 1999)؛ اما استدلال عده‌ای مخالف این امر است. عده‌ای بیان می‌دارند اگر کشور مذکور سطح خاصی از توسعه را طی ننموده باشد (ناکارا بودن مقررات بازار و نهاده‌ها)، باز بودن تجارت می‌تواند موجب تمرکز در فعالیت‌هایی گردد که تخصص یا فن‌آوری‌های پایینی جهت تولید نیاز دارد و صادرات در مواد خام را در دستور کار خود قرار دهد؛ که در این صورت باز بودن تجارت اثرگذاری معناداری بر رشد و توسعه اقتصادی نخواهد داشت (Gerosmen, 1983; Lipsi, 2000; Kim and Su, 2003).

با مرور مطالعات گذشته در حوزه‌ی اثرگذاری آزادسازی تجاری بر سرمایه‌گذاری، می‌توان به دو نکته پی برد: اول این‌که، آزادسازی تجاری از طریق افزایش سرمایه داخلی و بهره‌وری از طریق فناوری‌های جدید، منجر به توسعه اقتصادی شود، دوم این‌که، اثرگذاری مثبت و منفی آزادسازی تجاری به شرایط خاص در حالت کلی و محیط سیاست هر کشور بستگی دارد (Cheraghi, 2016). در مطالعه خود تحت عنوان اثرگذاری آزادسازی تجاری و سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی بر سرمایه‌گذاری داخلی با تأکید بر قابلیت‌های اجتماعی، با استفاده روش گشتاورهای تعمیم‌یافته داده‌های پانل برای ۷۵ کشور طی سال‌های ۲۰۱۲-۱۹۹۵، به بررسی عامل‌های مؤثر بر سرمایه‌گذاری داخلی پرداخته است. نتایج حاکی از آن است که سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی، آزادسازی تجاری و قابلیت‌های اجتماعی (توسعه انسانی و توسعه بازارهای مالی)، اثرگذاری مثبت و معناداری بر سرمایه‌گذاری داخلی این کشورها دارد. با توجه به فرآیند جهانی‌شدن، (Tayebi and et al, 2014) به بررسی آثار درجه باز بودن تجاری کشورها و نیز مکانیزم جذب سرمایه‌گذاری مستقیم بر سرمایه‌گذاری داخلی و رشد اقتصادی در ۱۰ کشور درحال توسعه آسیایی پرداخته‌اند. هم‌چنین از معیار شدت تجارت (مجموع صادرات و واردات بر تولید ناخالص داخلی) به‌عنوان شاخص آزادسازی استفاده شده است. نتایج حاکی از آن است که درجه باز بودن، سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی، سرمایه‌گذاری داخلی و سرمایه انسانی اثرگذاری مثبت و معنادار و متغیرهای تورم و توسعه مالی اثرگذاری منفی و معناداری بر سطح رشد اقتصادی این کشورها دارند. (Bakhtyari and Salem, 2009) در بررسی اثرگذاری آزادسازی تجاری بر صادرات و واردات زیربخش‌های صنعتی نشان دادند که آزادسازی تجاری، از طریق افزایش رقابت خارجی و نظم و هماهنگی بنگاه‌های داخلی، منجر به افزایش تولید و افزایش صادرات می‌شود. از طرفی دریافتند که ایران در کالاهای کاربر مزیت بیشتری داشته که با نظریه هکچر-اوهلین مطابقت دارد، لذا اتکا به آزادسازی تجاری و افزایش تولید محصولات کاربر به افزایش صادرات و کاهش واردات منجر خواهد شد و ترکیب سیاست‌گذاری‌ها و انجام سرمایه‌گذاری‌ها باید به نفع کارگاه‌های متوسط یا کوچکی باشد که با حجم کم سرمایه به تولید کالاهای کاربر می‌پردازند و به تجارت خارجی وارد می‌شوند. (Yasin alshain Y. and et al, 2018) به بررسی اثرگذاری سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی بر سرمایه‌گذاری داخلی سودان با استفاده از آزمون ARDL پرداخته‌اند. نتایج تجربی نشان‌دهنده‌ی اثرگذاری مستقیم سرمایه‌گذاری خارجی بر سرمایه‌گذاری داخلی سودان است. (Alessanderini and et al, 2011)، اثرگذاری آزادسازی تجاری بر رشد اقتصادی بلندمدت در مکزیک را با استفاده از روش هم‌جمعی جوهانسون و روش تصحیح خطا بررسی می‌کند. نتایج حاکی از آن است که یک رابطه بلندمدت بین متغیرهای مدل وجود دارد و رشد اقتصادی بلندمدت در مکزیک به شدت به آزادسازی تجاری و سطح سرمایه‌گذاری وابسته است. هم‌چنین نتایج بیانگر این است آزادسازی تجاری بیشترین تأثیر را در افزایش رشد اقتصادی در مکزیک دارد.

در ایران، پژوهش‌های صورت گرفته در ارتباط با اثرگذاری آزادسازی تجاری به بخش کشاورزی اندک است. اگرچه اثرگذاری تجارت جهانی بر تولید محصولات کشاورزی و اشتغال در برخی موارد مورد بررسی قرار گرفته است، اما شواهدی در مورد اثرگذاری آزادسازی تجاری بر سرمایه‌گذاری به تفکیک بخش‌های کشاورزی، خصوصاً در صنعت شیلات وجود ندارد، درحالی‌که با توجه به بخش مهم شیلات، سرمایه‌گذاری و تجارت در این بخش برای سیاست‌گذاران بسیار بااهمیت است. لذا پژوهش حاضر باهدف بررسی اثرگذاری آزادسازی تجاری بر سرمایه‌گذاری صنعت شیلات جنوب در ایران صورت گرفته است.

دستیابی به پایداری منابع شیلات همواره موضوع مهم در برنامه‌ریزی‌های اقتصادی است و سرمایه‌گذاری از عواملی است که منجر به توسعه پایدار صنعت شیلات می‌شود. در همین راستا اقتصاددانان در تلاش هستند تا عامل‌های اثرگذار بر سرمایه‌گذاری را شناسایی نموده و نحوه حصول شرایط لازم برای ظهور و گسترش این عامل‌ها را در قالب بسته‌های سیاستی ارائه کنند. در مطالعه حاضر ضمن رعایت اختصار، سعی شده است با توجه به مطالعه‌های صورت گرفته، متغیرهای اساسی و اثرگذار بر سرمایه‌گذاری داخلی را وارد مدل کرده و اهمیت هر یک را مورد ارزیابی قرار گیرد. برای این منظور الگوی زیر مورد نظر قرار گرفته است (Cheraghi, 2015; Shokri and et al, 2009; Shakeri and Moosavi, 2004)

$$Inv = f(VA, IIT, IR) \quad (1)$$

که در آن متغیرها به صورت زیر می‌باشند:

Inv_t : میزان سرمایه‌گذاری جنوب شیلات

VA_t : ارزش افزوده جنوب شیلات

IIT_t : شاخص ادغام تجاری

IR_t : نرخ سود علی‌الحساب سپرده‌های سرمایه‌گذاری بلندمدت

از شاخص ادغام تجارت بین‌المللی به‌عنوان شاخص جهانی‌شدن مورد بررسی قرار گرفته است و به صورت زیر محاسبه می‌شود (Tayebi and et al, 2013):

$$IIT = 1 - \frac{|X_t - M_t|}{X_t + M_t} \quad (2)$$

این شاخص در حقیقت نشان‌دهنده‌ی درجه‌ی ادغام تجاری بین‌المللی درون صنعت یا یک بخش است. بنا به تعریف ملاحظه می‌شود که این شاخص بین صفر و یک است که صفر نشان‌دهنده‌ی نبود وجود تجارت در درون صنعت (بخش) است (یعنی تجارت در این حالت فقط شامل صادرات یا واردات می‌شود) و یک بیانگر تجارت کامل درون بخشی است (یعنی صادرات برابر واردات).

در این پژوهش برای بررسی اثرگذاری آزادسازی تجاری بر میزان سرمایه‌گذاری از الگوهای خود توضیح‌برداری (VAR) برای بررسی اثرگذاری شوک‌ها بر متغیرهای تحقیق از توابع واکنش (IRF) استفاده شد. توابع واکنش آنی (تکانه) اثرگذاری یک انحراف معیار و شوک یک متغیر را روی متغیر دیگر بررسی می‌کند. توابع واکنش آنی در واقع رفتار پویای متغیر را در طول زمان به هنگام بروز یک تکانه به‌اندازه یک انحراف معیار نشان می‌دهد و به‌منظور تحلیل روابط پویای متقابل

میان متغیرهای سیستم در بلندمدت، گویاترین نتایج را دارد. در این رابطه فرض می‌شود تمام متغیرها در سطح تعادلی صفر، در دوره صفر قرار دارند و با یک تکانه در هر متغیر عکس‌العمل متغیر دیگر را می‌توان مشاهده نمود.

نتایج و بحث

پیش از برآورد مدل VAR، از آزمون مانایی برای تمامی سری‌های زمانی استفاده شد. اگر سری زمانی مورد مطالعه مانا نباشد، به دلیل بروز مشکل رگرسیون کاذب، امکان استفاده از مدل‌های خود رگرسیون برداری وجود ندارد. در پژوهش حاضر از آزمون دیکی فولر تعمیم یافته (ADE) به عنوان یکی از معتبرترین روش‌ها برای بررسی مانایی در سری‌های زمانی، استفاده شده است. نتایج حاصل از ADE در جدول (۱) نشان می‌دهد که همه متغیرهای مورد مطالعه در سطح مانا هستند.

جدول ۱: بررسی ایستایی متغیرهای الگو براساس آزمون دیکی-فولر تعمیم یافته

متغیرها	علامت اختصاری	آماره آزمون	سطح احتمال	درجه ایستایی
سرمایه‌گذاری	Inv	-۸/۲۹۲۳*	۰/۰۱	I(0)
آزادسازی تجاری	IIT	-۴/۴۷۰۳*	۰/۰۱	I(0)
نرخ سود	IR	-۴/۹۳۲۶**	۰/۱۰	I(0)
ارزش افزوده	VA	-۶/۳۰۰۵*	۰/۰۱	I(0)

مأخذ: یافته‌های تحقیق

**معناداری در سطح ۵ درصد و *معناداری در سطح ۱۰ درصد

یکی از مراحل اصلی پیش از برآورد مدل VAR، تعیین طول وقفه بهینه است که باید براساس تعداد متغیرهای مدل و حجم نمونه صورت گیرد. در جدول (۲)، وقفه بهینه براساس معیارهای آکاییک (AIC)، شوارتز-بیزین (SBC)، حنان-کوبین (HQC) و آزمون نسبت راست‌نمایی (LR) نشان داده شده است. با توجه به حجم نمونه و با توجه به این که استفاده از معیار شوارتز نسبت به معیار آکاییک باعث از دست دادن درجه آزادی کمتری نسبت به دیگر معیارها می‌شود، لذا در این تحقیق وقفه بهینه براساس معیار شوارتز با وقفه اول انتخاب شد.

جدول ۲: نتایج انتخاب وقفه بهینه

تعداد وقفه	LR	AIC	SC	HQ
۰	-	۲۳/۲۷۰	۲۳/۴۶۴	۲۳/۳۲۶
۱	۱۲۵/۳۰۸*	۱۸/۵۲۴	۱۹/۵۰۲*	۱۸/۸۱۲
۲	۲۴/۸۰۰	۱۸/۲۰۶*	۲۰/۰۴۸	۱۸/۸۰۷*

مأخذ: یافته‌های تحقیق

برآورد الگوی عامل‌های اثرگذار بر سرمایه‌گذاری جنوب شیلات در قالب مدل خود توضیح برداری پس از بررسی مانایی و تعیین تعداد وقفه بهینه، در سطح اطمینان ۹۵ درصد در جدول (۳) گزارش شده است.

جدول ۳: نتایج تخمین الگوی خودتوضیح برداری برای سرمایه‌گذاری

متغیر	مقدار پارامتر	انحراف معیار	آماره t	آماره احتمال	کشش در میانگین
Inv(-1)	۰/۴۸۲	۰/۱۴۰	۳/۴۳۹	۰/۰۰۱	۰/۴۳۰
IIT(-1)	۰/۶۲۶	۰/۱۹۵	۳/۲۱۱	۰/۰۰۱	۰/۲۰۹
IR(-1)	$-۱۰ \times ۰/۵۶۰^{-۱}$	$۱۰ \times ۰/۲۲۱^{-۱}$	-۲/۵۲۸	۰/۰۱۱	-۰/۴۶۳
VA(-1)	$۱۰ \times ۰/۸۶۰^{-۲}$	$۱۰ \times ۰/۱۶۸^{-۲}$	۵/۱۲۱	۰/۰۰۰	۱/۳۸۳
Const	-۱/۰۹۹	۰/۲۳۴	-۴/۶۸۹	۰/۰۰۰	-۰/۶۳۵

مأخذ: یافته‌های تحقیق

بر اساس نتایج آماره ضریب همبستگی (R2)، متغیرهای توضیحی الگو حدود ۸۶ درصد تغییرات متغیر سرمایه‌گذاری را توضیح می‌دهند که قدرت بالای پیش‌بینی مدل را نشان می‌دهد.

بنابر جدول (۳) سرمایه‌گذاری در دوره قبل بر میزان سرمایه‌گذاری دوره حاضر اثر مثبت دارد. متغیر آزادسازی تجاری در وقفه اول خود بر میزان سرمایه‌گذاری اثری مثبت و معنادار دارد و باعث افزایش سرمایه‌گذاری شیلات جنوب می‌شود. در واقع کشورهای که در تعامل پویاتری با جهان خارج دارند، سرعت تبادل و ورود فناوری در آنها بیشتر است و از طریق تشویق جهت رقابت در بازارهای داخلی و بین‌المللی و تولید با بازده بالاتر، می‌توانند باعث افزایش سرمایه‌گذاری کشور شوند؛ لذا مطابق با نتایج (Cheraghi, 2015; Lee, 1993; Eicher, 1999 and Aminzadeh and et al, 2022) اثرگذاری آزادسازی تجاری بر سرمایه‌گذاری در بخش شیلات جنوب مثبت است. وقفه‌ی اول ارزش‌افزوده‌ی شیلات جنوب نیز به‌طور معنادار اثرگذاری مثبتی بر سرمایه‌گذاری در بخش شیلات جنوب دارد که در نتیجه افزایش در ارزش‌افزوده‌ی شیلات نشان‌دهنده‌ی وضعیت بهتر اقتصادی است. علامت این متغیر با توجه به روند نمودار این دو متغیر براساس مشاهدات آماری و نیز انتظارات تئوریک مطابقت دارد و با افزایش ارزش‌افزوده، ظرفیت اقتصادی افزایش پیدا می‌کند و در نتیجه منجر به افزایش سرمایه‌گذاری می‌شود. اثر مثبت وقفه اول ارزش‌افزوده بر سرمایه‌گذاری در بخش جنوب مطابق با نتایج (Shokri and et al, 2009) و (Nikravesh and et al, 2018) است. هم‌چنین نرخ سود سپرده‌های بلندمدت بانکی نیز در وقفه اول اثرگذاری منفی و معنادار بر سرمایه‌گذاری داشته و منجر به کاهش میزان سرمایه‌گذاری می‌شود. در واقع افزایش نرخ سود سپرده، انگیزه‌ی سپرده‌گذاری در بانک را افزایش می‌دهد و منجر به عدم خروج نقدینگی از بانک و عدم انتقال آن به بازارهای موازی می‌شود؛ لذا اثر منفی نرخ سود با سرمایه‌گذاری در شیلات جنوب با مطالعات (Samsami and Khadem, 2010) و (Abolhasani and Goldost, 2017) مطابقت دارد.

نتایج کشش‌های برآورد شده نشان می‌دهد کشش وقفه‌ی اول متغیرهای سرمایه‌گذاری، آزادسازی تجاری و ارزش‌افزوده به ترتیب معادل ۰,۴۳، ۰,۲۰ و ۱,۳۸ هستند. بدین معنی که در اثر افزایش یک درصدی در وقفه اول آزادسازی تجاری، به شرط ثبات شرایط میزان سرمایه‌گذاری در بخش شیلات جنوب، ۰,۲ درصد افزایش می‌یابد به عبارتی می‌توان گفت، سرمایه‌گذاری شیلات جنوب در مقابل افزایش وقفه اول ارزش‌افزوده نسبت به سایر متغیرهای دیگر با وقفه اول خود، واکنش بیشتری از خود نشان می‌دهد. به‌گونه‌ای که با افزایش یک درصد در وقفه اول ارزش‌افزوده، سرمایه‌گذاری تا ۱,۳۸ درصد افزایش می‌یابد. همچنین کشش وقفه‌ی اول نرخ سود ۰,۴۶- است؛ یعنی اگر میزان وقفه اول نرخ سود یک درصد افزایش یابد، میزان سرمایه‌گذاری کم‌تر از یک درصد کاهش می‌یابد. همچنین ضرایب وقفه اول متغیرهای ارزش‌افزوده، آزادسازی تجاری و نرخ سود به ترتیب ۰,۰۰۰۸۶، ۰,۶۲۶ و ۰,۵۶۰- و کشش‌ها به ترتیب ۱,۳۸۳، ۰,۲۰۹ و ۰,۴۶۳ برآورد شدند. بدین معنی که در اثر افزایش یک درصدی در وقفه اول ارزش‌افزوده، آزادسازی تجاری و نرخ سود، به‌طور متوسط در طول دوره سرمایه‌گذاری به ترتیب ۱۸۵۶ میلیارد ریال افزایش، ۱۷۵۲ میلیارد ریال افزایش و ۱۷۹۵ میلیارد ریال کاهش می‌یابد.

قبل از تفسیر نمودارهای ضربه و واکنش و تفسیر تجزیه واریانس، می‌بایست جهت کسب اطمینان نسبت به این نتایج، آزمون‌های اعتبار مدل مورد بررسی قرار گیرند. جدول (۴) خلاصه‌ای از گزارش آزمون‌ها براساس آماره مربوطه را نشان می‌دهد.

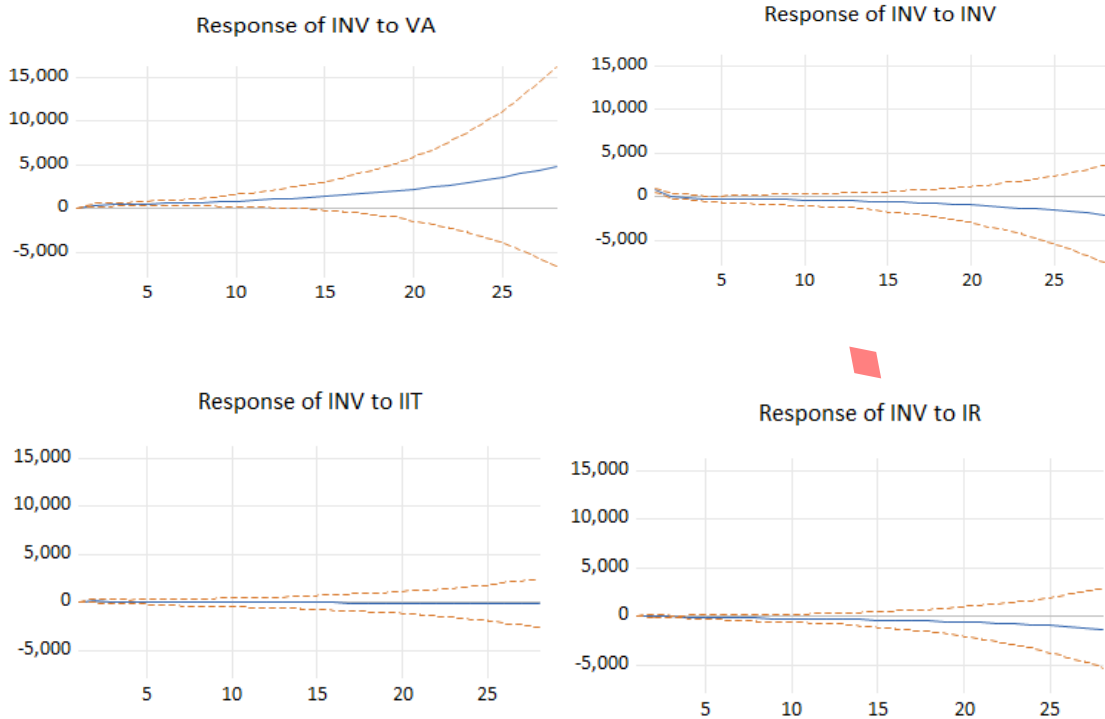
جدول ۴: نتایج بررسی فروض کلاسیک

آزمون	فرض صفر	آماره	prob
همبستگی سریالی	عدم خودهمبستگی	LM	۰/۶۲
واریانس ناهمسانی	عدم واریانس ناهمسانی	Chi-sq	۰/۰۳
نرمالیته	نرمال بودن پسماند	JB	۰/۴۸

مأخذ: یافته‌های تحقیق

همان‌طور که نتایج نشان می‌دهد در سطح ۵ درصد عدم همبستگی سریالی و نرمال بودن پسماند و در سطح ۱۰ درصد، عدم واریانس ناهمسانی برقرار است.

به‌منظور بررسی اثرگذاری شوک‌ها بر متغیرهای تحقیق از روش توابع واکنش به ضربه (IRF) استفاده می‌شود. نمودار (۲) تابع عکس‌العمل سرمایه‌گذاری شیلات جنوب را نسبت به یک انحراف معیار تکانه در سایر متغیرهای الگو نشان می‌دهد.

نمودار (۲): عکس‌العمل سرمایه‌گذاری شیلات جنوب نسبت به یک انحراف معیار تکانه در متغیرهای دیگر الگو

بنابر نمودار (۲) واکنش سرمایه‌گذاری نسبت به تکانه وارد بر خودش، تکانه وارد بر خود سرمایه‌گذاری در دوره اول و دوم اثر جزئی مثبت بر سرمایه‌گذاری دارد و از دوره سوم تا آخرین دوره باعث کاهش سرمایه‌گذاری می‌شود. همان‌طور که مشاهده می‌شود اثر تکانه وارد بر ارزش‌افزوده جنوب شیلات در تمامی دوره‌ها اثر مثبت بر سرمایه‌گذاری دارد، به عبارت دیگر اثر تکانه وارد بر ارزش‌افزوده به صورت دائمی باعث افزایش سرمایه‌گذاری شده است. نمودار مربوط به نرخ سود و سرمایه‌گذاری در بخش شیلات جنوب نشان می‌دهد که واکنش سرمایه‌گذاری نسبت به تکانه وارد بر نرخ سود، در طول دوره منفی است. به عبارت دیگر، تکانه وارد بر نرخ سود از دوره دوم تا آخرین دوره، باعث کاهش جزئی سرمایه‌گذاری می‌شود، به طوری که این اثر در دوره‌های اولیه تعدیل شده و نزدیک به صفر است و به مرور باعث کاهش جزئی سرمایه‌گذاری می‌شود. همچنین براساس نمودار مربوط به واکنش سرمایه‌گذاری نسبت به یک تکانه وارد بر آزادسازی تجاری، در دوره اول تا پنجم، تکانه وارد بر آزادسازی تجاری باعث افزایش خیلی جزئی سرمایه‌گذاری شده و این اثر به مرور در دوره‌های بعد تعدیل شده و نزدیک به صفر می‌رسد.

نتیجه‌گیری و پیشنهادها

نتایج حاصل از برآورد الگوی خودتوضیح‌برداری سرمایه‌گذاری شیلات جنوب حاکی از آن است که تمامی متغیرها مطابق و سازگار با تئوری است. نتایج نشان می‌دهد که وقفه اول سرمایه‌گذاری اثرگذاری معناداری بر افزایش سرمایه‌گذاری در دوره جاری دارد. وقفه اول آزادسازی تجاری نیز رابطه‌ای مثبت و معناداری را با میزان سرمایه‌گذاری جنوب دارد و دلیل

این رابطه می‌تواند این باشد که بخش شیلات به‌خصوص در جنوب کشور قادر است به‌عنوان یک بخش تجاری بالغ در اقتصاد کشور عمل کند. بنابراین آزادسازی تجاری با فراهم نمودن زمینه تقویت صادرات، فرصت‌های سرمایه‌گذاری را در صنعت ایجاد می‌کند، لذا نتایج این پژوهش در راستای نتایج (Kohbar and et al, 2021) است. هم‌چنین رابطه غیرمستقیم و معنادار بین سرمایه‌گذاری و وقفه اول نرخ بهره نیز به این دلیل است که هرچه نرخ بهره بانکی بیشتر باشد، سرمایه‌ها به‌جای حرکت به سمت فعالیت‌های تولیدی شیلات، در بانک‌ها سپرده‌گذاری می‌شوند و تنها در صورت پایین بودن نرخ بهره بانکی، سپرده‌ها در فعالیت‌های تولیدی پر بازده شیلات سرمایه‌گذاری می‌شوند. هم‌چنین وقفه اول ارزش‌افزوده اثر معنادار و مثبتی دارد و سرمایه‌گذاری بخش جنوب بیشترین حساسیت را نسبت به وقفه اول ارزش‌افزوده دارد، لذا افزایش در ارزش‌افزوده جنوب می‌تواند نقش مهمی در افزایش سرمایه‌گذاری بخش جنوب داشته باشد و لازم است با بهبود روش‌های تولید، میزان تولید و بازدهی صنعت را افزایش داد و از راه افزایش تولید و درآمد صیادان، سطح سرمایه‌گذاری در صنعت جنوب را بهبود بخشید. هم‌چنین نتایج حاصل از تجزیه واریانس نشان می‌دهد که بیشترین سهم در تجزیه واریانس سرمایه‌گذاری مربوط به وقفه اول ارزش‌افزوده جنوب شیلات و پس از آن مربوط به وقفه اول خود سرمایه‌گذاری است و وقفه اول آزادسازی تجاری در دوره‌های آخر کمترین سهم را داشته است.

همان‌گونه که نتایج این مطالعه نشان داد، نوسان ارزش‌افزوده منجر به نوسان سرمایه‌گذاری در بلندمدت خواهد شد. لذا ثبات در فضای کسب‌وکار و صنعت صید و صیادی از یک‌سو و مدیریت بازار ماهیان صیدشده از سوی دیگر، در نهایت به ثبات در سرمایه‌گذاری در این صنعت منجر خواهد شد. هم‌چنین با توجه به این‌که اثر وقفه اول آزادسازی تجاری بر سرمایه‌گذاری مثبت و معنادار است اما به دلیل عدم پشتیبانی مقیاس خرد تولید کشور برای مقادیر موردنیاز صادراتی و نبود تعادل در تعداد بالای صادرکنندگان شیلات با مقدار صادراتی و هم‌چنین شرایط سیاسی و جود تحریم‌ها، آزادسازی تجاری نسبت به دیگر متغیرها نقش کمتری بر افزایش سرمایه‌گذاری دارد، لذا توصیه می‌شود که سیاست‌های کشور در جهت حمایت از صادرات محصولات فرآوری شده اتخاذ گردد و توجه به تدوین و تخصیص حمایت‌های مورد نظر برای تخصیص تولیدات در جهت افزایش بیشتر آزادسازی تجاری توصیه می‌شود.

در نهایت به دلیل این‌که سیاست‌های تشویقی صادرات ممکن است که به‌صورت موقتی و کوتاه‌مدت بر رشد صنعت جنوب تأثیر منفی داشته باشد، لذا بهتر است اعمال این سیاست‌ها به‌صورت بلندمدت باشد تا بر رشد صنعت جنوب اثر مثبت بگذارد. هم‌چنین پیشنهاد می‌شود به‌منظور سرمایه‌گذاری در شیلات جنوب، لازم است در غالب آزادسازی تجاری، مشوق‌هایی جهت واردات فناوری و نهاده‌های صید (در جهت نوسازی ناوگان) در نظر گرفته شود.

منابع

1-Abrishami, H, Mehrara, M. and M. Rezaei (2007). Impact of Trade Liberalization on export & import growth, Iranian Journal of Trade Studies, vol.10(40), p 95-126.

- 2-Abolhasani A. and M. Goldoost (2017). The effect of interest rate change and profit rate on private sector investment in Iran Years (1981-2014). First international conference on economics, accounting and social science, held in Mashhad, Iran.
- 3-Adhikari, R. (2001). Food security in the global age: South Asian dilemma. *Food security in the global age: South Asian dilemma*.
- 4- Aghanasiri, M. (2012). Investment trend in agricultural sector in for development plans. *Journal of Monthly economics*, Vol. 4(5).
- 5- Alessanderini and et al, (2011). Tariff Liberalization and Trade specialization: Lessons from India. *Journal of Comparative Economics*, 39 (4), 499-513.
- 6-Aminizadeh M.; Hosein Mohammadi; Alireza Karbasi; Hamed Rafiee (2022). Assessing the Effect of Iran's Membership in Trade Agreements on Fishery Exports: Poisson Pseudo Maximum Likelihood Approach. *Iranian Journal of Agricultural Economics and Development Research*, Vol.51(4).
- 7- Bakhtyari S. and B.Salem(2008). Impact of liberalization on industrial Products. *The journal of Economic Research*. Vil. 8(4) p 15-27.
- 8- Cheraghi M. (2015). Trade liberalization and foreigner investment on domestic investment. MSc Thesis in economics, University of Alzahra, Iran.
- 9-Eicher, T. S. (1999). Trade, development and converging growth rates: dynamic gains from trade reconsidered. *Journal of International Economics*, 48(1), 179-198.
- 10-Esmaeilnia, A.L. and A. Adeli (2002). Investigating the fishery industry in first and second development plans, the *Journal of Planning and Budgeting*, Vol.6(9).
- 11-Grossman, G. M. (1983). *International trade, foreign investment, and the formation of the entrepreneurial class* (No. w1174). National Bureau of Economic Research.
- 12-Hojatti, M (2001). Agricultural development and investment security. *The journal of agricultural economics and development* Vol.9(33).
- 13-Kim, D. D. K., & Seo, J. S. (2003). Does FDI inflow crowd out domestic investment in Korea?. *Journal of economic studies*.
- 14- Koohbar M,A., Yoosefi, H. and V. Ghasemi(2020). Analyzing competitive power of Iran in fishery industry. *The Journal of Oceanography* vol.11(44). P 45-60
- 15-Lee, J. W. (1993). International trade, distortions, and long-run economic growth. *Staff papers*, 40(2), 299-328.
- 16- Lispey, R. (2000) Interpreting developed countries Foreign direct Investment. NBER Working paper. No. 7810, Cambridge.
- 17- Melane-Lavado, A., Álvarez-Herranz, A., & González-González, I. (2018). Foreign direct investment as a way to guide the innovative process towards sustainability. *Journal of cleaner production*, 172, 3578-3590.
- 18-Nikraves S.; Saeed Yazdani; Gholamreza Yavari; Mehdi Kazemnejad (2018), The Impact of Macroeconomic Shocks on Agricultural Trade. *Iranian Journal of Agricultural Economics and Development Research*, Vol.49(4).

19- Razmi M, Mostafavi, S.M and M. Mahmoodi ((2012). Impact of Trade Liberalization on Finance development in developing countries. *The Journal of Money and finance economics*. Vol.19(4).

20- Samsami V. and M. Khade Ghooosi (2010). Affect of Loans and interest on Private sector investment in Iran. *The Journal of Economics Research*, University of ShahidBeheshti.

21- Shakeri A. and M. Moosavi(2004). Studying the factors affecting on private and public investment in agricultural sector. *Iranian Journal of Agricultural Economics and Development Research*, Vol.11(43, 44).

22-Shokri A., Shahnooshi, N., Mohamadzadeh,R., and Y. Azinfar(2009). Factors affecting on public and private sector investment in agriculture sector. *The journal Agricultural Economics Research*, vol.1(2).

23-Tayebi, K. S.Yazdani and S. Heidari (2013). Analyzing the impact of trade liberalization on export productivity. *The journal of economics development research*. Vol.12, p 27-50.

24-Yahia, Y. E., Liu, H., Khan, M. A., Shah, S. S. H., & Islam, M. A. (2018). The impact of foreign direct investment on domestic investment: Evidence from Sudan. *International Journal of Economics and Financial Issues*, 8(6), 1.

25-Young, A. (1991). Learning by doing and the dynamic effects of international trade. *The Quarterly Journal of Economics*, 106(2), 369-405.

The impact of trade linearization on investment in fishery industry if southern Iran.

Abstract:

One of the most important economic goals of countries is to create the necessary conditions to increase economic growth and investment in economic infrastructures and achieve economic growth and sustainable development. Considering the importance of fisheries and aquaculture in recent years and the increasing trend of production from internal waters, in order to preserve resources and promote exports, it is necessary to use appropriate policies. Trade liberalization policies are one of the main mechanisms through which global market forces—competition, technology transfer, and technological innovation—create economic growth in developing countries. In this study, the impact of globalization on investment in fishery industry in south of Iran was examined using a vector auto regression model (VAR) and international trade liberalizations Index. The data for years 1370-98 obtained from public information centers. The results indicate that variables such as the first lag in investment, trade liberalization and added value directly and the first lag in the interest rate indirectly have a significant effect on the investment in southern fisheries industry. Also, the results of the instantaneous reaction function (IRF) indicate that fisheries investment in the future periods will have the greatest impact on added value, also the impulse on trade liberalization in the early periods caused a very small increase in investment and this effect was gradually adjusted in the later periods and is close to zero. Therefore, trade liberalization as an indicator of stimulating the production and trade of fisheries products can increase investment in fisheries and by making the necessary investments in production sectors with relative advantage and export sectors that have the power of global competition, the country's reliance on raw materials and wasting resources from being destroyed.

Keywords: trade liberalization, fisheries, investment, vector auto regression model.

Introduction

One of the goals of the country's economic development programs is to increase the export of non-oil goods in order to reduce the economy's dependence on foreign exchange earnings from the export of crude oil. In addition to ensuring food security and creating employment, the agricultural sector has a significant effect on increasing the economic growth and can play an effective role in the growth of trade (Central Bank of the Islamic Republic of Iran, 2014). Considering the comparative advantage, investment as a source of financing can increase the production and export of agricultural products (Aghansiri, 2011). Liberalization includes a set of measures to remove government controls from the financial markets, goods, services, labor and the foreign sector and transfer it to the market mechanism, these measures include: removing control from the financial markets, releasing controlled prices and leaving the determination of prices to market forces. In general, free trade literature shows that trade liberalization can increase domestic investment by encouraging competition in domestic and international markets (Yang, 1991; Lee, 1993; Eicher, 1999).

Method

In this research, to investigate the effect of trade liberalization on the amount of investment, self-explanatory models (VAR) was used to investigate the effect of shocks on the research variables, using reaction functions (IRF). The following VAR model proposed by (Cherahi, 2014; Tayibi et al., 2014; Shukri et al., 2015; Shakri and Mousavi, 2015) was estimated :

$$\text{Inv} = f(\text{VA}_t, \text{IIT}_t, \text{IR}_t, \dots)$$

Inv: the amount of investment in South Fisheries

VA: Value Added South Fisheries

IIT: Trade Integration Index

IR: interest rate on long-term investment deposits

The index of international trade integration has been examined as an index of globalization and is calculated using the following formula;

$$IIT = 1 - \frac{|X_t - M_t|}{X_t + M_t}$$

The required data published by the Central Bank of Iran and customs office were used to achieve the objectives of the study.

Results

The results of the estimation of the self-explanatory model of southern fisheries investment indicate that all the variables are consistent and consistent with the theory. The results show that the first interruption of investment has a significant effect on the increase of investment in the current period. The first break of trade liberalization also has a positive and significant relationship with the amount of investment in the south, and the reason for this relationship can be that the fisheries sector, especially in the south of the country, is able to act as a mature commercial sector in the country's economy. Based on the results of the correlation coefficient (R^2), the explanatory variables of the model explain about 86% of the changes in the investment variable. Investment in previous period has a positive effect on the amount of investment in the current period. The trade liberalization variable has a positive and significant effect on the amount of investment in its first lag and increases the investment of southern fisheries. The results of this research are in line with the results of Kohbar et al. (2019)

Conclusion

The results of the study indicate that trade liberalization creates investment opportunities in fishery industry by providing a context to strengthen exports and fluctuation of added value will lead to the fluctuation of investment in the long term. Therefore, stability in the business environment and fishing industry on the one hand and the management of the caught fish market on the other hand will ultimately lead to stability in investment in this industry. Therefore, it is recommended that the country's policies are adopted to support the export of processed products, and it is recommended to pay attention to the compilation and allocation of the desired support for the

allocation of productions in order to further increase trade liberalization. It seems that export promotion policies may have a temporary and short-term negative effect on the growth of southern industry, it is better to apply these policies on a long-term basis in order to have a positive effect on the growth of southern industry. It is also suggested that in order to invest in southern fisheries, it is necessary to consider incentives for the import of technology and fishing inputs.

غیر قابل استناد